

GRÖN Ö 2030

AGENDA FÖR EN OMSTÄLLNING TILL REN ENERGI PÅ VISINGSÖ

VISINGSÖ SVERIGE

Författare: Emma Adolfsson, Kjell Augustsson och Bertil Gustafsson

April 2026

Förord

Denna *Agenda för en omställning till ren energi på Visingsö* utgör en strategisk och taktisk färdplan för omställningen mot ren energi. Initiativet till projekt utgår från sekretariatet för The Clean energy for EU islands, ett så kallat initiativ från European Commission. Hösten 2023 öppnade CE4EUI för 30 europeiska öar att ansöka om att delta i ett projekt för att snabba på omställningen till ren energi. Via ett engagemang från Skärgårdarnas Riksförbund valde Visingsörådet att delta i projektet tillsammans med Ven, Vinön och Holmön. Dessa fyra öar blev antagna i CE4EUI-projektet under förutsättning att man delade på resurserna för en av de trettio öarna.

I samband med uppstarten av projektet undertecknade Visingsörådet, Jönköpings kommun och Jönköping Energi AB ett Letter of Commitment där man lovade att skapa och medverka i ett övergångsteam för att skriva fram en handlingsplan för omställningen till ren energi på Visingsö.

Agendan har utvecklats av en arbetsgrupp, benämnd Övergångsteamet, som utsågs av Visingsörådet i början av 2024. Kommunen och Jönköpings Energi AB har också bidragit med två tjänstepersoner i en begränsad omfattning. Det förekommer också delar i texten som kommit från andra medverkande. Bland dessa kan nämnas Maria Xylia på Stockholm Environment Institute och Simon Klintefors på Hållbarhetsenheten Jönköpings kommun.

Övergångsteamet har nu levererat den efterfrågade Agendan. Man framhåller att processen med att skriva fram handlingsplanen inte skett i ett vakuum. Hösten 2024 hade man ca 50 personer på en mejllista och dessa har sedan dess erhållit information om projektet och blivit ombedda att reagera på presenterade förslag. Två dialogmöten har också genomförts i Bygdegården.

Under de två första åren av projekttiden har Visingsörådet via Övergångsteamet varit drivande i projektet. I och med färdigställandet av denna Agenda/handlingsplan, och övergången till Fas II, som handlar om att omsätta Agendans idéer i handling, hoppas vi att Jönköpings kommun, och Jönköpings Energi AB kommer att bidra med kompetens, mandat och inte minst ekonomiskt.

Visingsörådet vill också tacka två sponsorer som via bidrag gjort det lättare att driva projektet så här långt: Leader, västra Småland och Sparbanksstiftelsen Alfa.

Visingsö den 17 april 2026

Bengt Svensson, ordförande i Visingsörådet

Förord	1
Del I: Förutsättningar för en grön omställning på Visingsö	3
En ö i Vättern	3
Demografisk beskrivning	3
Lokalt styre	4
Ekonomiska aktiviteter	4
Förbindelsen med fastlandet	5
Beskrivning av energisystemet	6
Anslutning till fastlandet	6
Elektricitet	6
Uppvärmning av byggnader	6
Transporter till och från ön	7
Transporter på ön	8
Lokal energiproduktion	10
Omvandlingsfaktorer	11
Intressenter	12
3.1 Det civila samhällets organisationer	12
3.2 Företag	13
3.3 Offentliga sektorn	16
3.4 Utbildningsväsendet	18
Regelverk och policy	18
Lokal policy och regelverk	18
Regional policy och regelverk	19
Nationell policy och regelverk	19
Europeisk policy och regelverk	20
Del II: Vision för en Grön Ö – och vägarna dit	22
Grön Ö 2030 våren 2026	22
Visionen och vägval	23
Fokusområden för omställningen	24
Utökat Övergångsteam – en nödvändighet	25
Projektledning av ett nytt projekt (2027 – 2030)	27

Del I: Förutsättningar för en grön omställning på Visingsö

En ö i Vättern

Visingsö ligger i den stora insjön Vättern och är 14 kilometer lång och som bredast 3 kilometer. Den totala ytan omfattar 25 kvadratkilometer. Högsta punkten är 33 meter över den normala vattenytan i Vättern. Ungefär 70 procent av marken är åker. På ön finns 360 ha ekskog och 152 ha barrskog. Skogsbeståndet täcker ca 21 procent av öns yta. Avståndet sjövägen till Gränna är 6 km, till Jönköping 30 km och till Västergötland 7 km. På Visingsö finns skola, äldreboende, bensinmack, dagligvaruhandel, butiker och restauranger.

Ön är uppbyggd av morän med inslag av lerskiffer tillhörande den så kallade Visingsöformationen, vilken också förekommer på andra platser längs Vätterns stränder. Ungefär hälften av berggrunden täcks av ett mäktigt lager bördig moränlera. Den andra hälften består av sand som bildar en nord-sydlig, alltså i öns längdriktning, gående ås på södra delen av ön. Den ofruktbara jordmånen på sandmarkerna står i skarp kontrast till bördigheten i de andra delarna. Öns stränder är branta och utsatta för sjöns eroderande inverkan, så att öns areal sakta minskas.

Jordbruket har in i modern tid varit omfattande med många gårdar men nu brukas marken av ett fåtal bönder som via förvärv och arrenden utnyttjar dessa resurser. In på 70-talet fanns också stora odlingar av frukt och bär. Denna inkomstkälla för många är nu reducerad till en större kommersiell äppelodling och trädgårdsodlingar för eget bruk.

Demografisk beskrivning

Befolkningsutvecklingen de senaste tio åren är negativ. Från 2014 har folkmängden minskat med cirka 70 personer. 2024 anger kommunens statistik att det finns 684 fastboende personer på ön fördelade på 315 fastigheter/lägenheter. 257 fastigheter bebos av 514 personer som vistas på ön under längre perioder av året men som inte är mantalsskrivna på ön. Infrastruktur och service på Visingsö torde därför relateras till en befolkning med storleksordningen 1200 personer.

Befolkningsfördelningen över ön ser ut på följande sätt. I tätorten, Tunnerstad/Kumlaby bor ca 42 procent av befolkningen. Den södra halvan utgör plats för 40 procent och den norra delen inhyser kvarvarande 18 procent av befolkningen.

Till denna mängd av människor som bor på ön ska också beaktas sommarmånadernas turism. De flesta är dagsturister varav många inte tar sig längre från hamnen än till Wisingsborgs slottsruin och Brahekyrkan. Övernattningsplatser finns på hotell och pensionat. Uthyrning av privat boende förekommer också och sedan några år finns också en ställplats för husbilar och husvagnar i anslutning till hamnen.

Totalt åker ca 234 000 passagerare med Visingsötrafiken över till Visingsö per år, varav ca 140 000 är turister. Färjan fraktar över ca 81 500 bilar per år. Uppskattningsvis kommer ca 25 % av turisterna med bil. Ca 16 000 personer kom med cykel. Husbilar ökar kraftigt, ca 1600 ekipage kom med färjan 2024. Samtliga siffror är enkeltur.

År 2024 var 44 procent av Visingsös befolkning 65 år eller äldre och 9 procent befann sig i åldersspannet mellan 0 – 12 år. De som var mellan 13 – 64 år utgjorde 47 procent av populationen.

Vid EU-valet 2024 fick socialdemokraterna 29,5 procent av rösterna och miljöpartiet 15,2 som det näst största partiet på Visingsö. Medelinkomsten ligger på 281 000 kr/år vilket är lägre än riksgenomsnittet på 332 100 kr. Andelen högutbildade ligger 0,3 procentenheter högre än riksgenomsnittet. Boende med utländsk bakgrund utgjorde 7,3 procent av befolkningen jämfört med riksgenomsnittet i Sverige på 27,2.

Lokalt styre

Visingsö är en liten del av Jönköpings kommun och en ännu mindre del av Region Jönköping. Öns invånare har ingen särskild representation i dessa folkvalda organisationer utan öbornas intressen bevakas av de politiska partiernas representanter som väljs till styrelser och nämnder vart fjärde år.

På Visingsö finns sedan 1971 Visingsörådet som är ett partipolitiskt och ideellt obundet samarbetsorgan med uppgift att tillvarata den bofasta öbefolkningens intressen. Bland de frågor som särskilt bevakas kan nämnas; trafikflöden, Visingsöleden (färjetrafiken), hamnarna på Visingsö och i Gränna, kulturplatser på ön och nu senast omställningen till en CO₂-neutral bygd till 2030. Visingsörådet är sedan tillkomsten ett remissorgan för frågor och beslut inom region och kommun.

Ekonomiska aktiviteter

En viktig del av öns näringslivsverksamhet utgörs av inkomster från sommarhalvårets turistbesök. Öns dagligvaruhandel, COOP, drar nytta av sommarmånaderna liksom restauranger, hotell och andra boendeformer samt turistattraktioner som hästskjutsar (remmalag), lekland och cykeluthyrning.

Det finns några verkstäder för tillverkning och reparationer samt ett par livsmedelsproducenter på ön. Lantbruket utgör en inkomstkälla för ett fåtal familjer som vanligtvis också har andra arbeten upptill jordbruket. Endast några av dem som jobbar med färjetrafiken bor på Visingsö.

Kommunen är en stor arbetsgivare på ön. Skolan F – 6 med förskolan har tillsammans med åldringsvården och hemtjänsten många anställda. Braheskolan, som är en folkhögskola, bedriver språkundervisning på gymnasienivå men har också olika kurser med ett kulturellt innehåll.

En stor arbetsgivare på ön är SiS ungdomshem som tar emot icke skolpliktiga pojkar med psykosocial problematik, kriminalitet och missbruk. Det är Statens institutionsstyrelse som driver verksamheten. Det är en personalintensiv verksamhet som förr gav många arbetstillfällen för öbor, men krav på

relevant utbildning i den psykosocialt krävande miljön har gjort att en stor del av de anställda pendlar till arbetet från fastlandet.

Förbindelsen med fastlandet

Visingsöleden går mellan Gränna och Visingsö i Vättern i Jönköpings län och är en betalled. Färjeledens längd är 6200 meter lång och överfartstiden är cirka 23 minuter. Hemmahamnen är på Visingsö och därifrån sker 17 turer per dag med start klockan 04:55. Under sommarmånaderna dubblas avgångarna dagtid så att en färja i vardera riktningen avgår varje halvtimme.

Leden trafikeras av Trafikverkets färjerederi på uppdrag av Jönköpings kommun som är huvudman och ansvarar för driften av leden. Till skillnad från andra leder som Trafikverkets färjerederi är inblandad i är denna led bokningsbar, vilket underlättar för boende och arbetspendlare på Visingsö.

Färjornas lastkapacitet

Färja	Passagerare	Fordon
M/S Braheborg	397	34
M/S Ebba Brahe	300	22
M/S Christina Brahe	200	14

Beskrivning av energisystemet

I det här avsnittet beskrivs energisystemet på Visingsö. Energianvändningen presenteras utifrån kända energikällor och känd eller uppskattad energianvändning för år 2023.

Anslutning till fastlandet

Visingsö anslöts för första gången till elnätet i december 1930. Den nuvarande anslutningen till fastlandet består av två undervattenskablar, en från Gränna och rakt över vattnet, den andra från Gränna och diagonalt till södra delen av ön. Varje kabel försörjer ungefär hälften av öns sammanlagt 39 elnätstationer. Om en kabel skulle sluta fungera kan den andra ta över och försörja hela ön. Kapaciteten för överföring är 2,8 MW, kapaciteten i det lokala elnätet på ön är 3 MW.

[Jönköping Energi Nät AB](#) är nätägare och ansvariga för att distribuera el till och från Visingsö under tillsyn av [Energimarknadsinspektionen](#). Leveranssäkerheten hos Jönköping Energi Nät AB låg 2023 på 99,7%, vilket inkluderade både planerade och oplanerade avbrott.

Elektricitet

Elektricitet används i bostadshus och byggnader, för jordbruk, besöksnäring och andra näringsidkare, för laddning av elbuss i linjetrafik samt för laddning av privata elbilar, gatubelysning, reningsverk med mera. Det används också för uppvärmning av fastigheter i form av direktverkande och vattenburen el och med olika typer av värmepumpar, samt för beredning av tappvarmvatten. Det finns ingen elintensiv industri på ön.

Den årliga elförbrukningen är 9 831 155 kWh (2023) med en topplast på 2,8 MW.

Enligt [European Environment Agency](#) var för år 2023 miljöpåverkan i form av växthusgaser från elproduktionen i Sverige 8 g CO₂/kWh, vilket var det lägsta värdet i hela EU-27. Värdet antas gälla även för Visingsö.

Uppvärmning av byggnader

Utöver uppvärmning med elektricitet används biobaserade bränslen i form av ved och pellets samt en mindre andel eldningsolja. Uppvärmningen av fastigheter sker genom individuella värmesystem, det finns ingen gemensam eller samordnad form av uppvärmning såsom fjärrvärme eller närvärme. Viss uppvärmning och viss produktion av tappvarmvatten sker med solenergi.

Användning bioenergi

Ved används främst som en extra energikälla för tillskottsvärme i bostäder och fritidshus, men det finns även de som använder ved som primär värmekälla. Förbrukning är okänd, uppskattningsvis använder ca 10 % av de permanenta hushållen ved för uppvärmning (20 m³ à 4 hushåll) och 50 % av

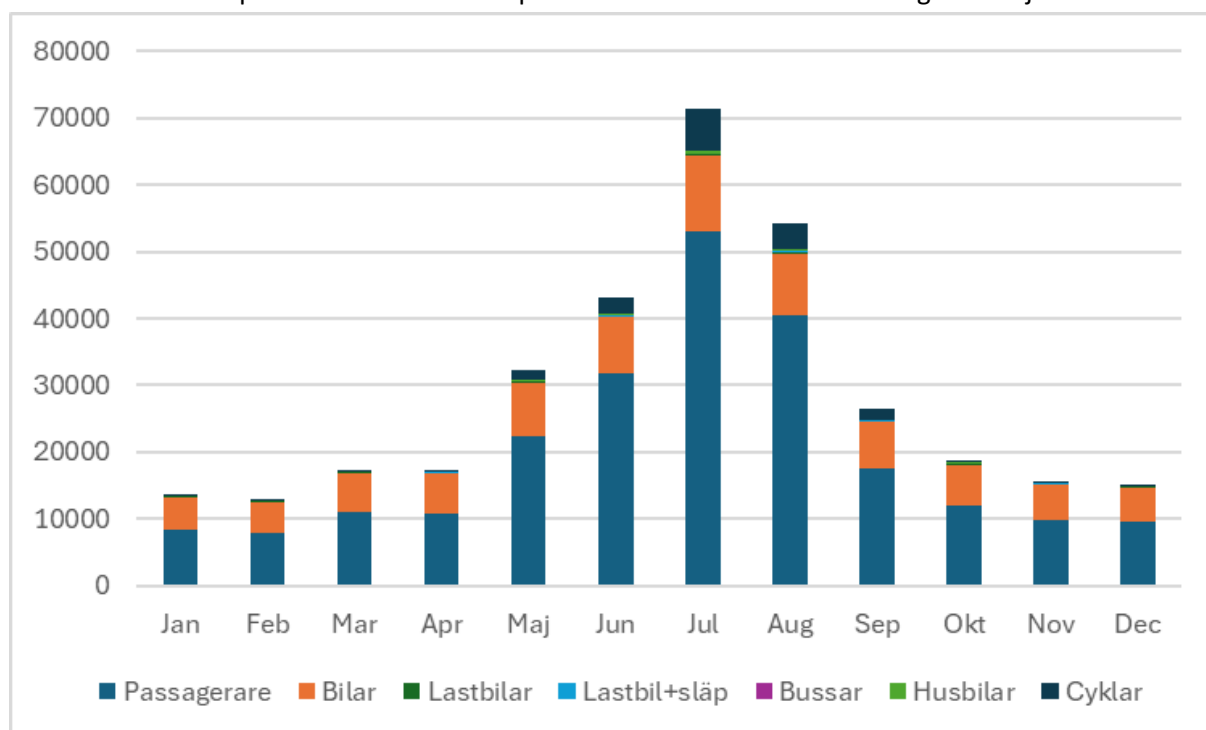
de totala antalet hushållen ved för tillskottsvärme (1,5 m³ à 307 hushåll), sammanlagt 540 m³. Eventuell användning av pellets är okänd och anses försumbar i sammanhanget.

Användning eldningsolja

Eldningsolja används för uppvärmning av byggnader. År 2023 användes 5 m³ olja för uppvärmning av Kumlabyskolan, i övrigt är konsumtionen okänd.

Transporter till och från ön

Resor till och från ön sker med färjetrafik via [Trafikverkets färjerederi](#). Diagrammet nedan visar det totala antalet transporterade fordon samt personer till ön år 2024 för samtliga tre färjor.

Passagerare	Bilar	Lastbilar	Lastbil + släp	Bussar	Husbilar	Cyklar
234 563	81 631	1 911	872	97	1 637	16 219

Användning diesel till färjorna

Förbrukningsdata för diesel till färjorna tillhandahålls av Jönköpings kommun. Den totala årliga konsumtionen uppgick år 2023 till 897 192 liter.

Sedan mitten av januari 2025 går Braheborg på biodrivmedlet HVO. Ebba Brahe och Christina Brahe konverteras efterhand under 2025. Bytet från diesel till HVO beräknas minska koldioxidutsläppen med 80–85%.

Transporter på ön

Transporter på ön består av privata resor av fastboende, deltidboende samt besökare, olika typer av näringsidkare såsom hantverkare, lantbrukare, turistföretag, leverans av varor, kommunal och övrig service såsom skolskjuts, resor inom hemtjänst, avfallshantering etcetera.

På ön finns mack med bensin och diesel. Det finns fyra publika laddplatser för elbilar med totalt 25 laddpunkter (2 st á 22 och 23 st á 11 kW).

Personbilar

Bil innehav personbilar 2023-12-31 (SCB):

Totalt	Hushåll utan bil	Hushåll med bil	Hushåll med mer än en bil	Andel hushåll med bil %	Antal i trafik hos enskilda näringsidkare
375	133	223	57	62,6	78

Personbilar fördelat på drivmedel 2023-12-31 (SCB):

Bensin	Diesel	El	Elhybrid	Etanol	Gas	Laddhybrid
209	125	8	7	21	0	5

Enligt statistik från SCB för år 2023 är den genomsnittliga körsträckan per bil i Jönköpings län 1 142 mil. Då merparten av de registrerade bilarna på ön kör både på fastlandet och ön gör vi en uppskattning att 50% av sträckan körs på ön, alltså 571 mil per bil, totalt 214 125 km.

Enligt statistik från Jönköpings kommun pendlade 160 fastboende från ön år 2020 för arbete på fastlandet. Vi gör en uppskattning att dessa tillsammans med övriga resor från fastboende står för ca 100 resor med bil per dag i snitt, ca 36 000 resor per år. Resterande antal bilar i färjestatistiken, ca 45 000, antas vara inpendlare, deltidboende och övriga besökare. Dessa uppskattas var och en köra en sträcka på 15 km i snitt på ön vilket ger en total körsträcka på 675 000 km. Då drivmedel är okänt räknar vi på att besökande bilar fördelar sig procentuellt som bilarna registrerade på Visingsö.

Husbilar

Enligt statistiken transporterade färjan 1 637 husbilar år 2024. Varje husbil antas göra en rundresa på 30 km, totalt 49 110 km och antas ha en dieselförbrukning på 10 l/100 km.

Bussar

Bussen som används för skolskjuts och linjetrafik är eldriven och därmed redan medräknad i siffrorna för elanvändning. Besökande bussar går uppskattningsvis på diesel och kör en rutt på cirka 30 km. Utifrån färjestatistiken för år 2024 transporterades 97 bussar vilket ger en ungefärlig årlig körsträcka på 2 910 km. Dieselförbrukning antas till 24 l/100 km.

Traktorer

Grovt uppskattat finns det 40 traktorer hos öns lantbrukare. Var och en beräknas ha en genomsnittlig drifttid på 300 h och den genomsnittliga förbrukningen antas till 21 l/h.

Lastbilar

Olika typer av lastbilar och andra fordon kör transporter på ön för leverans och upphämtning av varor samt för kommunal service. Vi uppskattar att varje lastbil kör i genomsnitt 20 km på ön per dag. Antalet lastbilar på ön antogs baserat på lastbilar och lastbilar + släp som transporterades med färjan år 2024 (1 911 respektive 872) vilket resulterar i en körsträcka på 55 660 km.

Dieselförbrukningen antas vara 16 l/100 km.

Övriga fordon

Utöver ovanstående finns ett okänt antal lastmaskiner, skördetröskor, fyrhjulingar, båtar, motorcyklar och mopeder, elcyklar, elgolfbilar, turisttåg med mera. Antal och användning av dessa är okänt och därför inte medräknat.

Tabell 1

Data för år [2023]	Slutlig energi- användning [MWh]	Utsläpp CO ₂ [ton]
Elektricitet		
Hushåll (heltid och deltid)	6 463.2	51.7
Jordbruk	74.6	0.6
Service och handel	530.6	4.2
Kommunala fastigheter och service	1 233.5	9.9
Övrigt (transporter, färjor, buss, mindre verksamheter)	1 529.3	12.2
Transporter på ön		
Bilar (fastboende och näringsidkare på ön)	138.4	30
Bilar (besökare till ön)	436.4	94.7
Husbilar	47.6	11.7
Bussar	6.8	1.7
Jordbruk (traktorer)	2 444.4	602.3
Lastbilar	86.4	21.3
Transport till och från ön		
Sjötransport	9 470.2	2 557
Uppvärmning		
Ved	973.9	379.8
Eldningsolja	65.6	17.3
TOTAL	23 500.9	3 794.4

Lokal energiproduktion

Vindkraft

Det finns ett vindkraftverk, installerat 1997 med en kapacitet på 600 kW. Nuvarande ägare är ES Power med säte i Örebro. Det har funnits ytterligare tre vindkraftverk med en kapacitet på 225 kW vardera, uppsatta mellan 1990 och 1994. Alla tre har efterhand monterats ned, det sista år 2016 på grund av bristande lönsamhet. Elpriset var då lågt och kostnaderna för att underhålla vindkraftverken höga.

Solenergi

Produktionen av el från sol består av mindre privata installationer samt några lite större installationer på ladugårdstak och kommunala byggnader. Total installerad effekt 760 kW och en beräknad produktion på 900 kWh/kW_p.

Solfångare, ca 300 m², finns på det kommunala utomhusbadet som har öppet från mitten av maj till mitten av augusti.

Tabell 2

Data för år [2023]	Total energi- produktion [MWh]
Solceller	684
Vind	1 080
TOTAL	1 764

Omvandlingsfaktorer

Nedan ges en översikt över de faktorer för energi och utsläpp som nämns i dokumentet uppdelat per bränsletyp.

Energiinnehåll

Typ	Mängd och enhet
Bensin	8,76 kWh/l
Diesel	9,7 kWh/l
Marin diesel	11,86 kWh/kg
Eldningsolja	13,12 kWh/l
Ved	4,4 kWh/kg

Utsläpp

Typ	Mängd och enhet
Bensin	2,64 kg CO ₂ /l
Diesel	2,39 kg CO ₂ /l
Marin diesel	0,27 kg CO ₂ /kWh
Eldningsolja	0,264 kg CO ₂ /kWh
Ved	0,39 kg CO ₂ /kWh

Densitet

Typ	Mängd och enhet
Diesel	0,885 kg/l
Marin diesel	0,89 kg/l
Eldningsolja	1,12 kg/l

Drivmedel personbilar

	Bensin	Diesel	El	Elhybrid	Etanol (E85)	Gas	Laddhybrid (bensin)
kWh/km	0,63	0,68	0,23	0,63	0,81	0,51	0,51
CO ₂ gram/km	135,87	163,61	0	135,87	127,8	109,56	28,13

Källor: <https://clean-energy-islands.ec.europa.eu/countries/united-kingdom-uk/rum>

Statistik över koldioxidutsläpp 2023 <https://www.transportstyrelsen.se/sv/om-oss/statistik-och-analys/statistik-inom-vagtrafik/statistik-over-koldioxidutslapp/>

Handbok för vägtrafikens luftföroreningar <https://bransch.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/miljo--for-dig-i-branschen/minskad-klimatpaverkan/emissionsberakningsmodellen-hbefa/>

Intressenter

Visingsö med sina knappt 700 invånare och ca 500 fritidsboende och stora turistgrupper under framför allt sommaren är också en plats för verksamheter av olika slag. På ön finns bland annat: lantbruk, tillverkningsindustrier, serviceinrättningar, besöksnäringar och byggfirmor. Ägande och drift av dessa verksamheter är till stor del lokalt förankrat medan andra enheter hanteras av krafter förlagda på annan plats i landet. Jönköpings kommun driver till exempel förskola och skola, hemtjänst, insamling av avfall och ett bostadsbolag. Svenska kyrkan har två kyrkor, ett församlingshem och ytterligare några byggnader i drift på ön. SiS ungdomshem Stigby har en stor arbetsstyrka, varav många anställda pendlar från fastlandet, för att lösa sin uppgift. Coop Visingsö är underställd Coop Väst och deras regelverk avseende drift, transporter och varusortiment.

Boende, verksamheter och transporter förutsätter tillgång till energi. Det har därför varit av intresse för vår kartläggning av Visingsös energiinfrastruktur, inför en omställning till ren energi, att ta reda på vilket perspektiv ägarna av dessa verksamheter har på en övergång till CO₂-neutral energikonsumtion och vilket intresse de visat för att lösa klimatkrisen. Deras perspektiv speglar strategiska lösningar på sikt, ofta dokumenterat i en policy, medan frågan om intresse har en mer taktisk (här och nu) inriktning.

Den brist på resurser som Övergångsteamet har behövt anpassa sig till har naturligtvis begränsat tillgången till en helhetsbild. Gruppen av privata fastighetsägare och turister har därför helt lämnats utanför denna genomgång av energiförbrukare och även om de flesta verksamhetsansvariga på ön blivit approachade med frågor om perspektiv på och intresse för en omställning, kan redovisningen nedan endast göra anspråk på att redovisa delar av en helhet.

Alla större verksamheter har under hösten och vintern 2024–25 blivit kontaktade. Vanligtvis genom ett telefonsamtal med någon på verksamheten som kunnat besvara de frågor som vi velat ställa. Inte sällan har de därefter fått ett mejl med information om projektet och några kompletterande frågor. De mindre, och ofta lokalt förankrade verksamheterna har vi sökt kontakt med via ett mejl där vi bett dem besvara våra frågor och returnera svaren. Ett första utskick skedde den 16 december 2024 och följdes av en påminnelse den 19 januari 2025. Några av de lokala verksamhetsaktörerna har också kontaktats via telefon eller direkt i samtal.

3.1 Det civila samhällets organisationer

Sjöräddningssällskapets Räddningsstation Visingsö

Via kontakter med den nationella ledningen för SSRS framgår det att man ser användning av diesel för framdrift av räddningsflottan som ett klimatpåverkande problem. Man är angelägen att övergå till andra mer klimatsmarta drivmedel när leveranser av alternativa drivmedel kan säkerställas och man vet att motorerna klarar det. Sjöräddningssällskapets forskningsavdelning utvecklar en prototyp av den första emissionsfria sjöräddningsbåten.

Räddningsstationen på Visingsö är beredd att byta diesel mot HVO100 så snart huvudorganisationen så tillåter. Under tiden försöker man att framföra båtarna i anpassad fart. Det vill säga fortast möjligt vid uttryckning och lugnare vid andra tillfällen.

Gräna Visingsö Pastorat

Svenska kyrkans färdplan för klimatet initierades genom ett beslut av Kyrkomötet 2018. Färdplanen sträcker sig 2020–2030 och innebär att man ska uppnå klimatneutralitet i den egna verksamheten, lyfta andliga och existentiella aspekter av klimatförändringarna och att de ska verka för klimaträttvisa i ord och handling.

I början av 2024 byttes en oljepanna för Brahekyrkan ut mot bergvärme. Vaktmästeriets maskiner är eldrivna eller kommer att bli det vid nästa inköp. HVO100 är inget alternativ då man i princip saknar dieseldrivna fordon.

Visingsö Allmänna Idrottsällskap VAIS

De åtgärder VAIS vidtagit för att anpassa verksamheten till en omställning är:

- Sopsortering vid klubbhuset
- Inköp av automower som minskar/sparar diesellåtgång
- Bergvärme i nya klubbhuset som kom i drift 2017
- LED-belysning på elljusspåret (64 lampor) samt vid klubbhuset
- Fotbollsspelarna ska vid träningar och matcher samåka av såväl klimatskäl som kostnadsskäl (krav för att reseersättning ska betalas)

3.2 Företag

Braheskolan/ Wisingsö Hotell och Restaurang WHK

Människans påverkan på klimatet är en viktig fråga som man försöker förhålla sig till på bästa sätt givet förutsättningarna. Krav- och Svanenmärkt anläggning, installation av solceller, byte till LED-belysning och 18 laddpunkter för elbilar.

Coop Visingsö

Coop-koncernen har definierat fyra övergripande mål i syfte att minska klimatpåverkan från verksamheten. Basåret är 2019 och samtliga mål ska uppnås till 2026.

- 50 % minskning av utsläpp av växthusgaser från egen verksamhet. I egen verksamhet omfattas el, värme och köldmedia i butiker, lager och kontor. All el ska även vara förnybar.
- 25 % minskning av utsläpp av växthusgaser från företagets indirekta verksamhet. Här inkluderas exempelvis transporter, avfall, tjänsteresor och reklamutskick.
- 67 % av Coops leverantörer ska ha satt egna klimatmål i enlighet med Science Based Targets senast 2026.
- 25 % minskning av klimatpåverkan från maten man säljer. Detta mäts i kg koldioxidekvivalenter per kg produkt.

I butiken på Visingsö källsorterar man allt avfall. Försöker sälja ut så mycket med kort datum som det går så de slipper slänga. De drar för alla öppna kylar/drickakylar nattetid och byter successivt ut alla lysrör till LED. Det sker både inomhus och utomhus.

JH Björklund Holding AB

Företaget innefattar flera verksamheter: Bengtsgården Visingsö AB, Restaurang Solbacken Visingsö AB och Visingsö Hamnbolag AB. Företagsledningen ser mycket positivt på en omställning. I och med att Visingsö är ett så tydligt avgränsat geografiskt område så är det enkelt att utvärdera en omställning. Flera av företagets verksamheter är KRAV-certifierade och har ett tydligt fokus på lokalproducerat och ekologiskt. Lokala råvaror på restaurangerna, miljövänlig turism i form av tältplatser, remmalag och gårdssupplevelser är några exempel. Att minska "fotavtrycken" på planeten kommer naturligt i utvecklingen av företagen.

Nedan följer exempel på åtgärder som vidtagits för att anpassa verksamheterna mot företagets mål:

- KRAV-certifiering (ekologisk), vilket innebär en gedigen kontroll av Bengtsgården och Solbacken, med revisioner och regler.
- Installation av elbilsladdare
- Alltid Grön El
- Installation av solceller
- Energieffektiv uppvärmning, mer effektiv elförbrukning (LED-lampor, lampor med skymningsrelä på Ställplatsen, successivt utbyte av äldre kylar/frysar etc.)
- Återbruk av material
- Handla lokalproducerat (t ex KRAV-märkt potatis från Bengtsgården levereras direkt till restaurangerna)

Wisingsborgs Trädgård

Omställningen till en fossilfri vardag är viktig för företaget. I sin verksamhet använder man närodlat och lokalt samt försöker minska transporter genom att samordna beställningar.

Tempelgården Visingsö

Tempelgårdens ägare har ett stort engagemang för klimat och miljö. De gör vad de kan för att driva sitt företag på bästa sätt. Stor vikt läggs vid upphandling av råvaror vilket är svårt med det begränsade utbud av varor som finns lokalt.

MW Bygg AB

På företagets internetsida finns följande deklARATION:

Det här är de riktlinjer som vi arbetar efter för en bättre miljö och ett förbättrat globalt klimat.

- Vi är alla ansvariga för att minska miljöpåverkan i vårt dagliga arbete.
- Vi ska ständigt arbeta för att förbättra vårt miljöarbete och bidra till en långsiktigt hållbar utveckling.
- Vi ska alltid följa och helst överträffa den lagstiftning och de myndighetskrav som berör vår verksamhet
- Vi ska kommunicera vår miljöpolicy till såväl medarbetare som kunder och leverantörer
- Vi ska prioritera leverantörer som har ett aktivt miljöarbete

Rudenstams bär och frukt

Företaget är klimacertifierat ([IP Sigill klimat](#)) och skall varje år visa på förbättringar som görs, så man har ett löpande arbete för detta. Gällande Visingsö är man intresserade av att köpa in en elektrisk arbetsplattform när en sådan av bra kvalitet och lösning finns att tillgå. Man är också intresserade av eldriven traktor, dock finns inget tillfredställande på marknaden just nu. Största miljöbelastningen för deras del har varit transporter till och från ön samt utsläppen från färjan. Dessa är sedan december 2024 reducerade genom övergången till färjedrift med HVO100.

Plühms maskinstation

Plühm försöker hela tiden att hitta möjligheter att använda miljömässigt bra maskiner och han har gått kurser om Eco Driving av maskiner och bussar. Inköp av drivmedel som är miljömässigt bra samt olika oljor. När val av leverantör görs så begärs kvalitetscertifikat ISO 9002 och miljöcertifierad enligt ISO 14001. Detta då företaget är tvåpartscertifierad via Maskinringen Småland. Utför även källsortering av avfall som lämnas till rätt mottagare.

Visingsö Industriförädling

Ägaren är positiv till en omställning men den måste vara inom en rimlig ekonomisk gräns för småföretagare. Företaget förbrukar knappt 10 000 kWh om året i verkstaden. Har satt upp 42 solpaneler som 2024 gav nästan 15 000 kWh. Samt ersatt tidigare lysrör med LED-lysrör. Mycket mer är svårt att göra.

Persgården Ekologiska AB

Klimat- och miljöfrågorna är mycket viktiga att hantera i driften av företaget. Därför har man satsat på en solcellsanläggning, elbil och ekologiska produkter. Företaget tar ansvar för att få människor att välja hållbara produkter.

Ewas Hud och Kroppsvård

Klimat och miljöfrågor är viktiga varför företaget väljer produkter med hållbarhet. Prioriterar frakter och transporter inom Sverige.

Näs Andersgård AB Visingsögrisen

Företaget vill självklart ställa om men med ett lantbruk är det inte helt lätt. Det utvecklas hela tiden produkter som påverkar miljön mindre, exempelvis gödning och bränsle.

- Företaget köpte ett nytt redskap till traktorn i 2024. Tack vare det sparar de in 3–5 omgångar att köra på gårderna och det sparar väldigt mycket bränsle och minskar utsläppen.
- Man använder till 95 % eget foder som är odlat på ön och slipper därmed långa transporter.
- Många gårderna är dränerade så det blir bra markstruktur och mindre växtnäringsläckage.
- Hade det fungerat hade de självklart ställt om från fossila bränslen. Men som man förstår det måste maskinerna användas kontinuerligt med HVO för att det inte ska ”slamma” igen i filter. Hade varit förödande i tröskan om det är så.
- Det är sorgligt att det skiljer 5-6kr/l på HVO och diesel. Samt att man inte får dra av HVO på återbetalningspunktskatt från Skatteverket. Borde man inte locka med en morot?
- Tanken är att installera solceller. Men allt kräver investeringar och företaget tar sällan lån vid investeringar.
- Den nya spannmålstorken på Prästgården kommer att reducera resorna med spannmål från norr och Kumlaby till Näs.

Stefan Axelsson

Plåtslageriets verkstad ligger på norra delen av ön och Axelssons arbeten utförs där eller vid de fastigheter han jobbar på. Han är positivt inställd till en omställning men ser inga företagsekonomiska möjligheter att för närvarande investera i mindre miljöbelastande maskiner, fordon eller material.

3.3 Offentliga sektorn

Jönköpings kommun

Målet är att utsläppen av växthusgaser minskar så att Parisavtalet uppfylls. Det innebär att dagens utsläppsmängder halveras till år 2030 och till år 2045 ligger nivåerna på under 1 ton CO₂-ekvivalenter per person och år. Just nu arbetar Jönköpings kommun på att ta fram en klimatstrategi med fokus på åtgärder. [Program för hållbarhet](#) (sid. 37)

- Samtliga utsläpp av växthusgaser (scope 1,2 och 3) inom kommunkoncernen ska halveras till år 2030 jämfört med 2020 års utsläppsnivå.
- Den årliga reduktionstakten för kommunkoncernen ska vara 10 procent jämfört med föregående år.
- Kommunkoncernen ska senast år 2030 vara fossilbränslefri avseende el, egna och upphandlade transporter, samt uppvärmning (exkl. fossil del i avfall som eldas på Torsvik).

Färjan

Kommunen, som ansvarar för verksamheten, har beslutat att samtliga färjor ska drivas med HVO100 och därmed beräknar man att minska utsläppen med 1 500 – 2 500 ton CO₂ per år. Övergången till HVO100 skedde i december 2024.

Färjerederiet Trafikverket som tillhandahåller färjetransporterna avser att till 2045 vara klimatneutrala.

Hemtjänsten/Annero

Hyr fastigheterna av Junehem. Underordnad Jönköpings kommun och deras upphandlingar av tjänster av bl. a. transporter. Under 2025 ska den sista fossildrivna bilen bytas mot en eldriven (3 eldrivna och 1 hybrid).

Kumlabyskolan

Rörelsedetektorer för lampor, duschar som reducerar vattenflödet, överbliven mat går till lantbruket. De flesta lärarna åker kollektivt eller cyklar till arbetet. Bara en åker bil.

Räddningstjänsten

Räddningstjänstens fordon på Visingsö går fortfarande på diesel/bensin men efterhand ska detta drivmedel fasas ut till förmån för fossilfria alternativ.

Avfallshantering

Flera av lastbilarna som hämtar avfall från tippen körs nu med HVO100. Totalt sett till hela kommunen har CO₂-utsläppen halverats på några år.

Statens Fastighetsverk (SFV)

Med utgångspunkt i de globala målen för en hållbar utveckling i Agenda 2030 kommer SFV att helhjärtat arbeta för en hållbar utveckling. De ska på olika sätt minska sin klimatpåverkan – från cirkulärt byggande och återbruk till sänkt energiförbrukning och användandet av förnybar energi. SFV strävar efter att myndigheten senast 2040 ska vara klimatneutral. Energiförbrukningen har minskat för att möta regeringens mål för 2030.

SiS Ungdomshem Stigby

Statens institutionsstyrelse (SiS) bedriver verksamheten på detta ungdomshem. SiS har en Miljöplan 2024 – 2026. Denna plan betonar energieffektivisering och att verksamheten så långt möjligt ska

bedrivs i enlighet med nationella och EU beslut. Verksamheten bedrivs i en fastighet som ägs och förvaltas av Specialfastigheter.

Specialfastigheters långsiktiga mål är att nå nettonollutsläpp i hela värdekedjan till 2045. För att lyckas med det har de tagit fram nya utsläppsmål för koldioxid som riktar in sig på deras största utsläpp, både direkta och indirekta. Specialfastigheters vetenskapsbaserade mål innebär:

- minska de absoluta utsläppen i scope 1 och scope 2 med 50 % till 2030 (med 2018 som basår)
- minska utsläppen från byggnation i scope 3 med 50 % per byggd kvm BTA till 2030 (med 2018 som basår).

Specialfastigheters tidigare utsläppsmål för inköpt energi (scope 2) var att minska utsläppen med 75 % mellan åren 2012 och 2030. Vid utgången av 2020 hade de uppnått 67 % minskning. Detta mål ersätts nu av de nya utsläppsmålen. Hämtat ur: [Årsredovisning 2023](#)

SiS Stigby har gått över till elbilar och ladd hybrider istället för fossila bilar. Tillsammans med specialfastigheter har de bytt ut lampor till LED- systematisk när armaturer ska bytas. De försöker hushålla med elen så att inte lampor m.m. står och lyser när ingen är där. Även annan elektrisk utrustning så som tv, datorer mm ska stängas av när de inte används. Källsortering sker på hela Stigby, i alla verksamheter.

3.4 Utbildningsväsendet

Kumlabyskolan med förskola och klasser från 0 till årskurs 6 och folkhögskolan Braheskolan redovisas på andra platser i genomgången ovan. Någon akademisk undervisning/utbildning finns inte på Visingsö.

Regelverk och policy

Lokal policy och regelverk

Jönköpings län har en gemensam klimat- och energistrategi som alla kommuner och många företag i länet har ställt sig bakom. Klimatrådet Jönköpings län har med sina fokusgrupper bidragit till arbetet med att ta fram och uppdatera strategin. Visionen för 2045 är att Jönköpings län ska vara ett Plusenergi-län. Det innebär att länet är självförsörjande på förnybar energi och bidrar genom ett överskott till energiomställningen. Till 2045 är klimatpåverkan per invånare lägre än 1 ton/år. För att nå målen finns åtgärdsprogram med aktiviteter som aktörer som ställt sig bakom strategin åtagit sig att utföra.

Jönköpings kommunkoncern består av åtta förvaltningar, tio kommunalägda bolag och har 14 000 anställda. Klimatarbetet i koncernen har därför stor effekt på länets klimatpåverkan. Klimatmålen i kommunens hållbarhetsprogram ligger i linje med Parisavtalets 1,5-gradersmål. Det innebär att utsläppen av växthusgaser måste halveras varje årtionde. För att inte övertrassera den koldioxidbudget som gäller för 1,5 graders global uppvärmning ska kommunkoncernens utsläpp även minskas i snabb takt (tio procent) årligen.

Till 2030 ska kommunkoncernen dessutom vara fossilfri med avseende på el, uppvärmning, och transporter (egna och upphandlade). Ett viktigt steg har varit att fasa ut den fossila dieseln i Visingsöfärjorna. Jönköpings Energi har lyckats fasa ut fossil olja i fjärrvärmenätet under 2024 och har mål att bli en kolsänka 2045 som fångar upp mer koldioxid än vad som släpps ut. Detta arbete är helt avgörande för att klara av samtliga kommunala klimatmål. Fossila bränslen kommer dock finnas kvar som krisberedskap, med syfte att inte behöva användas.

Utöver att utsläppen inom koncernen ska minska i takt med vad forskningen säger, ska kommunen vara drivande i samhällets omställning. Det innebär att utsläppen av växthusgaser i kommunen som geografiskt område ska minska i takt med de nationella klimatmålen. En del i detta arbete är kommunens engagemang i ett länsöverskridande byggnätverk (Collaboration for Climate Neutral Construction Jönköpings län) där både offentliga och privata aktörer är med och driver på. Syftet med nätverket är att minska byggsektorns klimatpåverkan på lokal nivå.

Regional policy och regelverk

Sverige är uppdelat i 21 regioner, som är de lokala självstyrande organen. Dessa har formellt ansvar för att tillsammans med kommuner utforma lokala energiplaner, sätta politiska mål och samordna intressenter som arbetar inom energiområdet. Lokala och regionala myndigheter stöds av 14 regionala [energikontor](#) som stödjer lokala och nationella energi- och klimatmål genom att leda samverkande, opartiska projekt som hjälper kommuner, regioner och företag att gå över till hållbara metoder. Deras bredare uppdrag är alltså att stärka samhället med fokus på energi och hållbarhet.

Vidare är [SKR:s](#) (Sveriges Kommuner och Regioner) uppdrag att fungera som en enhetlig röst för svenska kommuner och regioner i förhållande till riksdag/regering och EU:s institutioner. Även om SKR inte ansvarar för specifika regelverk är det en mycket viktig aktör inom det energi- och klimatpolitiska området, särskilt när det gäller representationen av mindre regioner och kommuner som saknar resurser för storskaliga strategiska projekt. Dessutom arbetar SKR strategiskt med att främja svenska frågor på EU-nivå.

Nationell policy och regelverk

Under 2017 införde Sverige ett heltäckande klimatpolitiskt ramverk som syftar till att uppnå noll nettoutsläpp av växthusgaser till 2045. Detta ramverk inkluderar en klimatlag, klimatmål och ett klimatpolitiskt råd, skapat för att ge långsiktig vägledning för politik och marknadsstabilitet, vilket

säkerställer efterlevnad av Parisavtalet oavsett politiska förändringar. Klimatlagen, från januari 2018, kräver att regeringen vart fjärde år presenterar en årlig klimatrappport och en klimatpolitisk handlingsplan, som anpassar klimat- och budgetmålen.

[Sveriges klimatmål](#) består av ett långsiktigt mål om noll nettoutsläpp till 2045, med etappmål om att minska utsläppen med 40 % till 2020, 63 % till 2030 och 75 % till 2040, allt jämfört med 1990 års nivåer. Ytterligare minskningar kommer att uppnås genom kompletterande åtgärder, såsom koldioxidavskiljning och internationella verifierade utsläppsminskningar. Vidare måste utsläppen från inrikes transporter, exklusive inrikesflyg, minska med minst 70 % till 2030 jämfört med 2010. Detta klimatmål understryker Sveriges åtagande att göra fordonsflottan oberoende av fossil till 2030.

[Klimatpolitiska rådet](#), ett oberoende organ, utvärderar regeringens politik för att anpassa sig till klimatmålen, säkerställa vetenskaplig noggrannhet och främja samhällsdebatt. [Naturvårdsverket \(EPA\)](#) stödjer dessa ansträngningar genom att tillhandahålla data och analyser, som hjälper till i utvecklingen av Sveriges klimatpolitiska handlingsplaner, senast uppdaterad 2023.

Det primära målet för Sveriges energipolitik är att följa EU:s kärnprinciper: försörjningstrygghet, konkurrenskraft och miljömässig hållbarhet. Denna policy syftar till att främja effektiv, hållbar energianvändning, en kostnadseffektiv energiförsörjning med minimal påverkan på hälsa, miljö och klimat, och att stödja omställningen mot ett hållbart samhälle.

[Riksdagen har också satt upp specifika mål för 2030 och 2040:](#)

- År 2030 siktar Sverige på att förbättra energieffektiviteten med 50 % jämfört med 2005, mätt i energianvändning per BNP.
- År 2040 siktar Sverige på 100 % fossilfri elproduktion.

I juni 2024 presenterade den svenska regeringen den [uppdaterade Nationella energi- och klimatplanen 2021-2030](#), uppbyggd kring fem nationella måldimensioner: minskade utsläpp av växthusgaser, energieffektivitet, energisäkerhet, den inhemska energimarknaden samt forskning, innovation och konkurrenskraft.

Europeisk policy och regelverk

[Green Deal](#) är den främsta drivkraften för energisystemövergången i EU, inklusive öar, för vilka det finns begränsade riktade energirelaterade regleringar på EU-nivå. Öar och "Clean Energy for EU Islands-sekretariatet" nämns dock i Green Deal som en del av en långsiktig plan för att tillhandahålla ren energi till alla EU-öar, för vilka EU är särskilt medvetet om deras sårbarhet för klimatförändringar.

Green Deal baseras på ett avtal mellan EU:s medlemsstater om att EU ska bli den första klimatneutrala kontinenten 2050. [Fit for 55](#) policyramverket etablerades 2021 och kvantifierar ytterligare ett mål om 55 % minskning av utsläppen av växthusgaser till 2030 (jämfört med 1990 års nivåer), vilket ersätter det tidigare målet med 20 % minskning till 2020.

Det finns flera initiativ som tagits under Green Deal och Fit for 55-paraplyet som är relevanta för öns förutsättningar för förnybar energi. Sedan det första tillkännagivandet om Green Deal i december 2019 har följande policyer och förordningar som är relevanta för energi och öar föreslagits och implementerats:

- The [Green Deal Investment Plan](#) and [Just Transition Mechanism](#)
- The [European Climate Pact](#), established in 2020 and promoting the involvement of communities and organizations in climate action
- The [Offshore Wind Renewable Energy strategy](#)
- The [Communication for a new approach for a sustainable blue economy](#)
- The [REPower EU plan](#), developed as a response to the energy price crisis resulting from the war in Ukraine, aiming for affordable, secure, and sustainable energy for Europe
- New rules for [renewable hydrogen](#) under the [Renewable Energy Directive](#)
- A [2030 target for new zero-emission city buses and a 2040 target](#) for 90% emission reduction for new trucks
- The revised Energy Efficiency Directive with a [target for 11.7% energy efficiency improvement by 2030](#)
- The [Alternative Fuels Infrastructure Regulation](#), promoting charger deployment for electric vehicles
- A proposal for a new [European Wind Power Action Plan](#)
- A [Directive on Empowering Consumers for the Green Transition](#)
- A strengthened [Energy Performance for Buildings Directive](#)
- An [electricity market design reform](#)

I synnerhet fokuserade en del av REPower EU-plan på förnybar energi, såsom vind och sol, och hur tillståndsprocesser kan påskyndas genom att klassificera områden av intresse för att etablera projekt för förnybar energi.

Den 20 augusti 2019 antog de nordiska ministrarna en vision för Nordiska ministerrådet, med tre huvudprioriteringar för de kommande fyra åren: ett grönt, konkurrenskraftigt och socialt hållbart Norden.

Inom Grönt nordiskt strategiområde pågår gemensamma och samordnade insatser för att stödja integrerade energi- och klimatplaner för de nordiska länderna. För att hjälpa till att nå 2030-målen skapades [Nordic Energy Policy Cooperation Programme \(2022–2024\)](#) som täcker teman som forskning om förnybar energi, sektorelektrifiering, systemintegration, havsbaserad vindkraft, vätgasstrategier och kolavskiljning.

[North Sea Energy Cooperation \(NSEC\)](#), som omfattar Belgien, Danmark, Frankrike, Tyskland, Irland, Luxemburg, Nederländerna, Norge och Sverige tillsammans med Europeiska kommissionen, främjar regionalt samarbete om förnybar energi till havs. Ett annat partnerskap, [Baltic Energy Market Interconnection Plan \(BEMIP\)](#), kopplar samman gas- och elmarknader i Danmark, Estland, Finland, Tyskland, Lettland, Litauen, Polen, Sverige och Norge (som observatör). År 2020 bildades en grupp med uppdrag att främja havsvind i Östersjön.

Del II: Vision för en Grön Ö – och vägarna dit

Grön Ö 2030 våren 2026

Hösten 2026 antogs en vision för projektet. Den är förankrad i vad många Visingsöbor anser vara en rimlig målsättning för livet på Visingsö, utan onödiga utsläpp av växthusgaser. Nedan följer några frågor och svar som hörde hemma i arbetet att formulera en sådan vision.

Varför ska vi ställa om?

Projektet har betonat behovet av en omställning till ett energisystem baserat på rena energikällor som samtidigt förstärker den lokala miljön. Omställningen ska dessutom inriktas mot ett hållbart och rättvist välbefinnande samt stärka motståndskraften i bygden. Vikten av att besvara frågan "varför ska vi ställa om" har varit avgörande. Vet vi inte varför denna omställning är nödvändig kommer ingen varaktig förändring att ske - kanske inte ens påbörjas. Under projektets första två år har projektledningen kommit i kontakt med flera olika svar på frågan "varför". Dessa kan insorteras i fyra större kategorier.

1. Vetenskapssamhället med förgreningar ut i organisationer som FN och EU vet med säkerhet att växthusgaser höjer jordens medeltemperatur med förödande konsekvenser för klimatet: torka, bränder, översvämningar, havsnivåhöjningar, orkaner mm. Det pågår sedan länge ett arbete med att minska utsläppen, men det går trögt då det finns kraftfulla motkrafter i form av till exempel en stark fossillobby och människors rädsla för/ovilja mot förändring. I stället för att invänta att direktiv för en omställning ska komma uppifrån: EU, regeringen, kommunledningen, finns det flera Visingsöbor som menar att de på eget initiativ kan göra förändringar med syftet att minska sin klimatpåverkan och gärna inspirera andra att göra det samma. De ser sig skyldiga att ta ansvar för vad de gör så att deras livsföring leder till något positivt för deras efterkommande.
2. Invaggade i en behaglig dvala efter en lång period av fred i vår omvärld har vi vant oss vid en normalitet där allt ska fungera som det alltid har gjort. Mat finns i affären, bensin på macken och lampan tänds när man trycker på knappen. De senaste årens geopolitiska händelser i omvärlden kombinerat med klimatförändringarna och pandemin har visat oss att denna uppfattning av det normala behöver problematiseras. Vilar vår uppfattning om det normala på falska premisser? Behöver vi rusta oss för att klara av oväntade händelser? Behovet av en plan B framstår för flera Visingsöbor som alltmer nödvändig. Hur kan vi förbereda oss för uteblivna leveranser av el, drivmedel och mat? Hur ska vi förbereda oss för en händelse där Sverige hotas av en aggressiv angripare? Dessa frågor har varit föremål för två studiecirklar, kopplade till projekt Grön Ö 2030, under 2025. De ca 35 deltagarna, samtliga öbor, har uttryckt en vilja att göra Visingsö till en plats som klarar påfrestningar. Idén om en utökad energiproduktion såsom el, biogas och vätgas på Visingsö är tilltalande för många, då det skulle göra livet på ön mer robust. En lokal matproduktion stärker ytterligare idén om en robust bygd.

3. Sedan några år tillbaka har Visingsös negativa befolkningsutveckling varit föremål för flera rynkade pannor och bekymrade samtal. Öns befolkning minskar. Andelen äldre och deltidboende ökar. Brist på arbete, hyreslägenheter och hus eller tomter till salu har angetts som orsakerna till detta. En infrastruktur på ön för ren energi kan göra det möjligt för lokala företag att tillhandahålla produkter och tjänster i en hälsosam miljö, locka invånare till ön och stärka den lokala ekonomin. Familjer kan komma att attraheras av klimatarbetet och robustheten och vilja bosätta sig på Visingsö för att de där lättare kan realisera en livsstil som är i linje med sin övertygelse om att leva i ett hållbart samhälle.
4. Den sista gruppen av svar på frågan varför vi ska anstränga oss att snabbare genomföra en omställning handlar om ekonomi. Genom att byta till alltifrån LED-belysning till elbil finns det möjligheter att på sikt spara pengar. Investeringar i solpaneler, lagring av el i batterier, värmepumpar och isolering av hus kan löna sig. Den här kategorin av åtgärder för att minska behovet av fossil energi är till stor del påverkad av politisk styrning genom lagar, beskattning och subventioner som kan tillkomma eller plockas bort.

Visionen och vägval

I september 2025 bjöd Övergångsteamet in alla Visingsöbor till ett dialogmöte i Bygdegården och där samlades ett tjugotal personer för att ta ställning till ett förslag till vision och vägval för projektet. Efter en genomgång av del 1 av denna Agenda presenterades ett förslag på hur en vision skulle kunna se ut och hur vi skulle kunna nå dit. Efter dialog och några ändringar beslöt mötet att anta visionen och vägvalen för att nå dit.

Visionen

Visingsö ska i ett regionalt och nationellt perspektiv vara en aktiv och framdrivande kraft för att uppnå koldioxidneutralitet. Människor och verksamheter på ön ska tillsammans göra Visingsö till en kolsänka senast 2040 som då fångar upp mer koldioxid än vad som släpps ut.

Följande 9 vägar för att nå visionen:

1. Främja och utveckla koldioxidsnål utveckling på Visingsö, minimera koldioxidutsläpp och sikta på nettonoll koldioxid
2. Implementera relevant forskning och datainsamling för fortsatt planering
3. Genomföra informations- och utbildningsprogram
4. Identifiera relevanta finansierings- och medfinansieringskällor för energiomställningen
5. Uppgradering och renovering av byggnader för att uppnå energieffektivitet
6. Utveckling av småskaliga projekt för förnybar energi på hushålls- och företagsnivå
7. Etablera en större anläggning för produktion och lagring av energi
8. Utnyttja befintlig och framväxande teknik för att uppnå omställningsmålen
9. Uppmuntra till produktion och konsumtion av lokala livsmedel

Fokusområden för omställningen

Framtagandet av en vision kring ett hållbart/robust energisystem och minskade utsläpp av koldioxid på Visingsö innesluter frågan vad som ska förändras för att åstadkomma detta. I manualer och exempel från projektadministrationen i Bryssel är man tydlig med att ett antal fokusområden ska diskuteras och värderas i denna Agenda. Nedan följer en sådan översyn.

Elektricitet

Den elektricitet som används på Visingsö är till övervägande del framtagen i processer som inte använder fossila bränslen. Projektet ser därför inte elkonsumtion som en primär orsak till produktion av växthusgaser, men uppmanar till sparsam elanvändning av andra skäl. Lägre kostnader för el är bra för hushållskassan och elektriciteten kan behövas någon annanstans. Elproduktion på Visingsö sker idag via ett antal privatägda och kommunala solcellsanläggningar och ett företagsägt mindre vindkraftverk. Ytterligare produktionsenheter av elektricitet på Visingsö är av intresse för projektet, men inte med avsikten att minska utsläpp av koldioxid utan för att öka kvoten lokalt producerad el vilket stärker idén om en robust bygd. Lokalt producerad el måste distribueras till användare och då krävs samverkan med Jönköping Energi Nät AB som äger elnätet.

Uppvärmning och kylning

Inomhustemperaturen i fastigheter och arbetslokaler på Visingsö regleras av till fastigheten anknutna aggregat för värme och kyla. Dessa drivs vanligtvis av elektricitet t.ex. direktverkande el, luftvärmepumpar och bergvärme. Till dessa anläggningar för värme och kyla ska läggas att ett okänt antal fastigheter har möjlighet att skapa värme med hjälp av förbränning av ved. Detta sker oftast som ett komplement till ordinarie uppvärmning. Någon enstaka fastighet kan fortfarande ha en oljedriven panna. Det finns förmodligen ingen efterfrågan av fjärrvärme på Visingsö. Då uppvärmning och kylning av fastigheter i huvudsak drivs med elektricitet kommer inte projekt Grön Ö 2030 att lägga någon större vikt vid en omställning i detta fokusområde. Så som projektet uppfattat förutsättningarna i detta fokusområde är det bättre att försöka energieffektivisera fastigheter och system än att byta.

Transporter på, till och från ön

Huvuddelen av de drivmedel som fordon och maskiner använder sig av är baserade på fossila produkter, och därför av stort intresse för projektet. Kan användningen av fossila drivmedel minska gagnar det projektets syfte. Dels är det på det privata planet möjligt att minska antalet körda kilometer genom en mer planerad resestrategi kombinerad med samåkning och kollektiva färdmedel. Eller så övergår man till alternativa drivmedel som el, biogas och HVO100. Maskin- och transportfirmor samt lantbruk har också denna möjlighet, men det krävs stora investeringskostnader att ändra drivmedel vilket försvårar en sådan omställning. Här behöver staten gå in med styrmedel och subventioner för att underlätta en omställning.

Samtliga tre färjor mellan Gränna och Visingsö drivs sedan hösten 2024 med HVO100 vilket avsevärt minskat utsläpp av koldioxid. Trafikverket, som sköter färjetrafiken åt kommunen, har enligt uppgift för avsikt att på sikt driva alla landets vägfärjor med el.

Regionen och kommunen sköter kollektivtrafik, skolskjutsar och färdtjänst på ön. Denna trafik borde samordnas, så att inga fordon behöver förflyttas till ön för ett uppdrag och drivas på ett koldioxidneutralt sätt.

Vägnätet på Visingsö består i huvudsak av smala vägar utan vägrenar. Detta försvårar cykeltrafik varför många drar sig att använda ta cykeln när det vore det bästa transportmedlet.

Konsumtionsvanor

Ett fjärde utkristalliserat fokus för projektet handlar om hur öbornas livsföring och företagens verksamheter påverkar klimatet. Klimatpåverkan orsakad av växthusgaser beror på vilka val vi människor gör avseende all konsumtion. Flera klimat- och miljöorganisationer använder begreppet "klimatavtryck" för att konkretisera den totala mängden utsläpp av växthusgaser som en person eller ett företag gör. Det är möjligt för vem som helst att genomföra de enkäter/tester som ligger på nätet, för att få en uppfattning om hur stort klimatavtryck man orsakar genom sin livsföring. Projektet kan inte genomföras utan försök att inspirera Visingsöbor att via ändringar av sina konsumtionsvanor medverka till att minska utsläpp av växthusgaser.

Utökat Övergångsteam – en nödvändighet

Projektet har under de två första åren i huvudsak hanterats av ideella aktörer. Jönköpings kommun och Jönköping Energi AB har under samma tid skjutit till ett begränsat antal arbetstimmar för två tjänstepersoner, vilka ingått i projektledningen eller Övergångsteamet (ÖT). Det finns en förhoppning om att detta ska fortsätta projekttiden ut (december 2026) och i bästa fall förstärkas ytterligare.

När projektet går över i Fas II, realiserandet av en omställning till en Grön Ö, saknas för närvarande ekonomiska resurser för professionell medverkan och investeringar i grön teknik. Övergångsteamet har mandat att fortsatt agera som opinionsbildare och informatörer, men kan inte agera i rollen av beställare av till exempel en energianläggning. För att verkställa en omställning till en Grön Ö behöver projektet kompetens, mandat och pengar. Nedan presenteras ett förslag på hur detta kan realiserars.

Jönköpings kommun

I mitten av januari 2026 kunde ÖT presentera projektet Grön Ö 2030 för ett kommunalråd i Jönköping och hans team. Reaktionen på informationen om projektet Grön Ö 2030 var positiv och flera idéer om hur kommunen skulle kunna agera i projektet diskuterades. I början av april återkom de med ett svar som visar i vilken omfattning kommunen avser att medverka i projektet.

- Kommunen och Jönköpings Energi AB har utsett varsin kontaktperson för det kommande samarbetet.
- En översyn av kommunal verksamhet på ön genomförs med syfte att detektera möjligheter att öka energieffektivisering och minska utsläpp av växthusgaser. Erfarenheter från Visingsö kan sedan tillämpas i andra kommuner.
- Tekniska kontoret kommer att börja med att utifrån energistatistik titta på en del objekt som finns på Visingsö för att sedan bestämma väg framåt.
- Junehem, kommunens fastighetsbolag, överväger åtgärder som är positiva, också för projektets syften.
- Jönköping Energi AB kommer att bistå med kunskap och analys kring frågor som rör elproduktion och lagring.

I detta sammanhang ska framhållas att Jönköpings kommun ingår i en grupp av svenska kommuner som tillsammans agerar under namnet Klimatkommunerna. Gruppens övergripande syfte är att minska utsläppen av växthusgaser i Sverige genom erfarenhetsutbyte, påverkansarbete och spridning av goda exempel. De vill vara en pådrivande aktör för det nationella klimatarbetet genom att lyfta fram vilka möjligheter, hinder och drivkrafter som har betydelse för arbetets resultat.

Övergångsteamet har i dialogen med kommunen framfört önskemål om att Jönköpings kommunkoncern med sina åtta förvaltningar och tio kommunalägda bolag överväger att göra kommundelen Visingsö till ett pilotområde där man genomföra förändringar av sin verksamhet med syftet att uppnå de energi- och klimatmål man förbundit sig till.

Visingsörådet

Bygdebolag är en växande organisationsform, bland annat inom ramen för "Hela Sverige ska leva". Under en för ändamålet lämplig ekonomisk/juridisk form samlar sig människor som vill genomföra något de inte ensamma förmår. En större solcellsanläggning kan tjäna som exempel. Det finns andra organisationsformer för samma syfte bland annat energigemenskaper och ekonomiska föreningar.

Övergångsteamet har framfört önskemål till Visingsörådet om att få hjälp med kompetens för finansiering och bolagsbildande för att realisera vägval 4 och 6. Då kan initiativ tas till att bilda ett eller flera bolag eller föreningar för att producera/lagra elektrisk energi och/eller öka energieffektivisering för att minska utsläppen av växthusgaser. Visingsörådet har vid sitt styrelsemöte i början av mars bildat en arbetsgrupp för att ta sig an uppgiften.

Övergångsteamet

Övergångsteamet kvarstår som en oförändrad enhet projekttiden ut (december 2026) och ersätts därefter med en av Visingsrådet utsedd ny arbetsgrupp för att arbeta vidare med implementeringen av projektets handlingsplan för Grön Ö. På denna grupp ligger ansvaret att driva följande vägar så långt det går.

- Främja och utveckla koldioxidsnål utveckling på Visingsö, minimera koldioxidutsläpp och sikta på nettonoll koldioxid.
- Implementera relevant forskning och datainsamling för fortsatt planering genom att intressera närliggande akademier att bedriva forskning och tillämpning på Visingsö av för projektet relevant verksamhet.
- Genomföra informations- och utbildningsprogram i samarbete med intresserade professionella aktörer såsom Braheskolan och studieförbund.
- Uppmuntra till lokal produktion och konsumtion av livsmedel genom informationsmöten, utbildningsprogram och kontakter med lämpliga organisationer.

Projektledning av ett nytt projekt (2027 – 2030)

Övergångsteamet har i och med färdigställandet av denna Agenda fullgjort huvuddelen av sitt uppdrag. Kvarvarande projektid kommer att användas för att realisera nedanstående förslag.

För att komma vidare med omställningen på Visingsö när detta projekt tar slut bildas en ny projektgrupp med representanter från Visingsrådet, Jönköping kommun, Jönköping Energi AB, Jönköpings Energi nät AB och Näringslivsföreningen på Visingsö. Varje organisation bestämmer hur många deltagare man vill fördela till gruppen.

Den nya projektgruppens uppgift är att omsätta projektets idéer, formulerade i denna Agenda, i handling. Mängden utsläpp av växthusgaser ska minska. Gruppens medlemmar ska på lämpligt sätt samverka utifrån de mandat som deras respektive organisation delegerat till dem. Gruppen ska inledningsvis driva det nya projektet vidare i tre år med start senast 1 januari 2027. I slutet av projekttiden beslutar man om eventuell förlängning.

Inledningsvis kan Visingsrådets representanter agera sammankallande för gruppen, men detta kan ändras om så är lämpligt. De kostnader som uppstår till följd av gruppens interna verksamhet täcks av medel från respektive ingående organisation. Kostnader till följd av gruppens beslut om verkställighet av föreslagna åtgärder för att minska utsläpp av växthusgaser finansieras med medel från kommunen eller externa finansörer som sponsorer eller bidragsgivare.

Gruppens arbete ska kontinuerligt dokumenteras och resultera i en rapport som redogör för vilka åtgärder som vidtagits för att minska utsläppen av växthusgaser på Visingsö, samt vilket resultat varje åtgärd medfört. Det är också önskvärt att rapporten förhåller sig till parametrarna ”bygdens resiliens” och ”befolkningsutveckling på Visingsö”.